

Fra verdensborger til dansker

»Hvorfor er det accepteret blandt danskere at blive skilt?« Spørgsmålet kom fra en kursUSDeltager på »Kursus i danske samfundsforhold, dansk kultur og historie« på min arbejdsplads Ballerup Sprogcenter til en undervisningsgang, der omhandler »Hverdagsliv, omgangsformer, skik og brug«.

Spørgsmålet, som jeg naturligvis ikke kan besvare hverken entydigt eller fyldestgørende, tjener til gengæld det formål at fremhæve problematikken omkring kurset som helhed. Nemlig forestillingen om 'danskerne' som en homogen størrelse. Dette vender jeg tilbage til efter en præsentation af selve kurset og den bekendtgørelse, der er forlæg for det.

Når man som udlænding flytter til Danmark, bliver man nemlig ikke bare påbudt at lære det danske sprog. Man får også et (for nogen obligatorisk) tilbud om at gennemføre »Kursus i danske samfundsforhold, dansk kultur og historie«. VK-regeringen (2001-2011) mente øjensynligt jf. integrationsloven, at et væsentligt element i en vellykket integration er, at man tilegner sig »de grundlæggende værdier og normer i det danske samfund«, og at det kan klares gennem et kursus på 40 lektioner. Denne politik bliver (foreløbig) videreført af S-SF-R-regeringen. Kommunerne i Danmark har nemlig siden 1. august 2010 ved lov været forpligtet til at give nytilkomne udlændinge i Danmark et kursus i »Danske samfundsforhold og dansk kultur og historie«, og det er der trods regeringsskifte (endnu) ikke lavet om på. Ser man nærmere på fagbeskrivelsen, som fastlægger kursets indhold, rejser der sig to væsentlige spørgsmål: Kan 'kultur' indkapsles og tillæres, eller er denne forestilling udtryk for en forældet tankegang, og bør man overhovedet tilstræbe en kulturel ens-

IBEN KJÆRGAARD
Lærer, Ballerup Sprogcenter
ibenfigur@gmail.com

retning? I forsøget på at besvare disse spørgsmål vil jeg i denne artikel give et indblik i kursets indhold og mål.

Samfundskurset

Kursets overskrift er »Kursus i danske samfundsforhold, dansk kultur og historie«. Beskrivelsen af kurset fremgår af en bekendtgørelse og en fagbeskrivelse af ti emner. På de 40 lektioner, som kurset er normeret til, gennemgås de ti emner: Integrationslovgivningen; Hverdagsliv, omgangsformer og skik og brug; Velfærdssamfundets grundprincipper; Arbejdsmarkedet og den danske arbejdspladskultur; Det danske uddannelsessystem; Det danske demokrati og grundlæggende danske værdier; Danmark og omverdenen; Danmarks geografi; Danmarks historie; Dansk kunst og kultur. Både i kursets samlede overskrift og i fagbeskrivelsen ser man gennem brugen af adjektivet »dansk« en fastholdelse af forestillingen om noget særegent nationalt, her forstået som noget særligt dansk. Man finder eksempelvis reference til »danske sædvaner og normer«, »danske mærke- og helligdage«, »det danske velfærdssystem«, »den danske arbejdspladskultur«, »det danske arbejdsmarked«, »det danske uddannelsessystem«, »det danske demokrati«, »grundlæggende danske værdier« og sågar »danske landsdele«. Ikke alene adjektivet »dansk« bruges til at understrege det særegne nationale danske. Fagbeskrivelsen hviler altså på en præmis om, at noget særegent dansk eksisterer, og at vi kan og skal undervise udlændinge i dette særligt danske. I beskrivelsen forudsættes, at der eksisterer en særlig »dansk« type arbejdspladskultur, frem for eksempelvis at en arbejdsplads' kultur er bestemt af typen af arbejdsplads på tværs af nationale skel, at »grundlæggende danske værdier« findes som et definerbart fænomen, og at man kan tale om en type særlig dansk kunst.

I nationalismeforskeren Benedict Andersons pionerværk »Imagined Communities« fra 1983 er en af hovedpointerne, at nationale fællesskaber er forestillede (Anderson 2001). Anderson påpeger, at det nationale er skabt ud fra en forestilling om, at man har noget til fælles med mennesker, man end ikke har mødt, fordi man har adgang til de samme medier fx aviser og bøger. Andersons syn på det nationale er ganske udbredt og anerkendt, og i forlængelse heraf giver det ikke rigtig mening at forsøge at indkapsle noget særegent dansk i en eksakt beskrivelse af eksempelvis »dansk« kunst, arbejdsmarked eller værdier. Ligesom det heller ikke vil være muligt entydigt at besvare spørgsmålet om, hvorfor »danskere« bredt accepterer skilsmisser.

Kulturtilegnelse

Kursisterne opfordres ikke i fagbeskrivelsen til at drage sammenligninger med forhold, de kender i forvejen. Som Karen Risager skriver i sin artikel i nærværende nummer af *Sprogforum*, bør man informere om og diskutere (den sproglige) mangfoldighed i Danmark, når man underviser om samfundsforholdene i landet. At undervisningen i samfundsforhold i Danmark kun skal omhandle det, man forestiller sig, er noget særligt dansk, hvilket bekendtgørelsen lægger op til, er udtryk for et forældet syn på både kultur og samfund. Desuden er fagbeskrivelsen og bekendtgørelsen udtryk for et særligt læringssyn, hvor man forestiller sig, at den enkelte kursist er som en tabula rasa, et ubeskrevet blad, som blot skal fyldes med så meget dansk som muligt. Der gives et klart billede af læringssynet, altså hvordan kursisten skal forstå sin samtid i den nye danske kontekst, jf. »Målet er, at kursisten gennem et indblik i væsentlige historiske begivenheder får en forståelse for de aktuelle forhold i Danmark«. I praksis må det betyde, at kanoniserede historiske begivenheder såsom statskuppet i 1660, vedtagelsen af grundloven i 1849 og slaget ved Dybbøl 1864 danner baggrund for at forstå en aktiv dansk deltagelse i krige ude i verden i samtiden, eksempelvis i Irak og Afghanistan, og andre aktuelle begivenheder i vores samtid. Det er ikke nogen nem opgave at tilrettelægge kurset i praksis. Til undervisningsgangen om »Dansk kunst og kultur« skal underviseren give »en introduktion til de kendteste kulturpersonligheder«. Man må spørge, hvem der kan give et bud på, hvem de kendteste kulturpersonligheder i Danmark er og i det hele taget stille sig kritisk over for brugen af superlativer i denne sammenhæng. Hvordan måler man, hvem der er mest kendt? Og hvad er kriteriet for at være en kendt kulturpersonlighed i den danske kulturhistorie? Bør en kunstner som P.S. Krøyer nævnes som en dansk kunstner, selvom han var født i Norge? Eller er Thorvaldsen en mere kendt dansk »kulturpersonlighed«, selvom han levede meget af sit liv uden for Danmark? Hvem skal vurdere, hvilket etnicitetsprincip, man bør følge? En anden opgave er at formidle »skrevne og uskrevne regler på en arbejdsplads«. Er det på dette kursus, man forbereder kursisterne på en intolerance på mange arbejdspladser, eksempelvis hvor kun sproget dansk accepteres som et legitimt kommunikationsmiddel? Risager (1999) beskriver kulturtilegnelse som en social og psykologisk proces, hvor individet udvikler og omstrukturerer sit kulturelle repertoire. Der er tale om en bredspektret personlig udvikling, og resultatet er foreløbigt, idet kulturtilegnelsen er en livslang

proces. Det relativt begrænsede omfang på 40 lektioner hænger ikke særligt godt sammen med et syn på kulturtilegnelse som et led i en socialiseringsproces. Svaret på spørgsmålet, om kultur overhovedet kan indkapsles og tillæres, må således være nej, idet kulturtilegnelse snarere må betragtes som en livslang proces.

Integration?

For de udlændinge, som enten er flygtninge eller familiesammenførte, er samfundskurset en obligatorisk del af det integrationsprogram, de skal igennem, og det er således fastlagt i medfør af integrationsloven. Derfor er det også interessant at se på integrationslovens formål. Det lyder: »Lovens formål er at sikre, at nyankomne udlændinge får mulighed for at udnytte deres evner og ressourcer med henblik på at blive deltagende, selverhvervende og ydende medborgere på lige fod med samfundets øvrige borgere i overensstemmelse med grundlæggende værdier og normer i det danske samfund«. Gennem brugen af udtrykket »i overensstemmelse med« konstrueres en præmis om, at medborgerskab er betinget af et kendskab til såkaldt danske værdier og normer. Rammen for medborgerskabet er altså det nationale (danske) værdi- og normfællesskab, eller sagt på en anden måde, kan man kun være medborger, hvis man har et indgående kendskab til de grundlæggende værdier og normer i det danske samfund. Den gentagne reference til adjektivet »dansk« i kursets fagbeskrivelse styrker forestillingen om et monokulturelt Danmark, hvor forudsætningen for medborgerskab er at være netop »dansk«. Begreber som verdensborgerskab eller europæisk medborgerskab er således uden relevans, da en verdensborger (forstået ud fra en deskriptiv synsvinkel jf. Karen Risagers artikel, se s. 14-20), som flytter til Danmark, må tillære sig danske værdier og normer for at kunne være medborger i vores samfund. Eftersom samfundskurset er et led i den integrationskontrakt, alle udlændinge skal indgå, når de flytter hertil, skulle man synes, at den overordnede hensigt med kurset er at integrere udlændinge. Her er det relevant at nævne, at integrationsloven i maj 2010 blev ændret således, at ordet »introduktionsprogram« overalt i loven ændres til »integrationsprogram«. Formålet med det program, udlændinge skal igennem, er således ikke længere at »introducere« dem til Danmark, men i stedet at »integrere« dem. På 40 lektioner kan man sandsynligvis give en ganske god introduktion til forskellige kulturer og samfundstrukturer i Danmark. Når ordlyden i integrationsloven ændres fra »introduktionsprogram« til »integrationsprogram«, er

det imidlertid svært at se, hvordan kurset overhovedet kan bidrage til at opfylde lovens formål. Især hvis man erkender, at kulturtilegnelse er en (livs)lang social og psykologisk proces.

Litteratur

- Anderson, Benedict (2001). *Forestillede fællesskaber*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- BEK nr. 917: Bekendtgørelse om kursus i danske samfundsforhold og dansk kultur og historie, bekendtgørelse 917 af 26. juni 2010. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=132852>
- LBK nr. 1062: Bekendtgørelse af lov om integration af udlændinge i Danmark, lov bekendtgørelse 1062 af 20. august 2010. <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=133194>
- LOV nr. 571: Lov om ændring af integrationsloven og forskellige andre love, lov nr. 571 af 31. maj 2010. <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=132119>
- Risager, Karen (1999). »Kulturtilegnelse og kulturundervisning«. I: *Studier i dansk som andetsprog*, Kbh.: Akademisk Forlag.
- Risager, K. (2012). »Verdensborgeren i sprog- og kulturpædagogikken.« *Sprogforum*, nr. 55, s. 14-20.

Tysk

Wenn wir neue Sprachen erlernen und Kenntnisse über neue Kulturen und Gesellschaften erwerben, bilden wir uns zu Weltbürgern aus. Dies geschieht auch, wenn wir als Ausländer Dänisch lernen und die kulturellen und gesellschaftlichen Verhältnisse in Dänemark kennenlernen.

Spansk

Cuando aprendemos nuevos idiomas y conocemos nuevas culturas y nuevas comunidades, nos estamos educando para ser ciudadanos del mundo. Esto también ocurre cuando nosotros, como extranjeros, aprendemos danés y adquirimos conocimiento sobre la cultura y sociedad danesas.

Dansk

Når vi lærer nye sprog og får kendskab til nye kulturer og nye samfund, uddanner vi os til verdensborgere. Det sker også, når vi som udlændinge lærer dansk og får kendskab til kultur- og samfundsforhold i Danmark.